

Czytanie tekstu dyskursywnego na egzaminie maturalnym z języka polskiego

Bank zadań

Pod redakcją Małgorzaty Frąckowiak i Małgorzaty Judy-Mieloch

ODN

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
w Kaliszu

Czytanie tekstu dyskursywnego na egzaminie maturalnym z języka polskiego

Bank zadań

Pod redakcją Małgorzaty Frąckowiak i Małgorzaty Judy-Mieloch

Koncepcja publikacji, koordynacja, korekta i redakcja techniczna
dr Małgorzata Juda-Mieloch

Zespół autorów

Karolina Brzezińska-Wdowczyk, Mirosława Cichowlas, Małgorzata Czaińska-Zawidzka,
Weronika Gałęcka, Mateusz Grieger, dr Małgorzata Juda-Mieloch, Agnieszka Klemczak-
-Porczyńska, dr Justyna Kociemba-Żulicka, Maria Libera, Małgorzata Olejniczak, Paulina
Pacyna-Dawid, Małgorzata Piwowarczyk-Szafirowicz, Anna Werbińska, Karina Zalesińska

Redakcja

Małgorzata Frąckowiak, dr Małgorzata Juda-Mieloch

Recenzja

dr hab. Beata Udzik

Projekt okładki i wnętrza, skład

Piotr Sadowski

Zdjęcie na okładce

iStock.com/thomas-bethge

ISBN: 978-83-87692-13-1

© Copyright by Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu

Kalisz 2021

Wydanie I

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli

ul. Wrocławska 182

62-800 Kalisz

tel.: 887 081 843

e-mail: sekretariat@odn.kalisz.pl

www.odn.kalisz.pl

Spis treści

Podziękowanie.	5
dr Małgorzata Juda-Mieloch: Bardzo dobra praktyka	7
dr hab. Beata Udzik: Rekomendacja	9
Zestaw I	
Paulina Małochleb: Komu arcydzieło? Trzeba uprawiać swój ogródek...	
Opracowała Małgorzata Czaińska-Zawidzka	10
Zestaw II	
Aniela Łempicka: O <i>Weselu</i> Wyspiańskiego	
Opracowała Paulina Pacyna-Dawid	12
Zestaw III	
Olga Tokarczuk: <i>Lalka</i> i perła	
Opracowała Paulina Pacyna-Dawid	14
Zestaw IV	
Zbigniew Chojnowski: Poetka wśród poetek	
Opracowała Małgorzata Juda-Mieloch	16
Zestaw V	
Maciej Papierski: „Przeżyłam to wszystko w okamgnieniu”. Pożar w poezji Haliny Poświatowskiej	
Opracowała Agnieszka Klemczak-Porczyńska	18
Zestaw VI	
Beata Nowacka: Reportaż literacki	
Opracowały Weronika Gątecka i Karina Zalesińska	20
Zestaw VII	
Anna Matlińska: „Na srebrnym globie”. Jak ponad sto lat temu wyobrażano sobie lądowanie na Księżycu	
Opracował Mateusz Grieger	22
Zestaw VIII	
Bernadetta Darska: Her-story, czyli Matka i Babki na tropie historii świata	
Opracowała Małgorzata Piwowarczyk-Szafirowicz	24
Zestaw IX	
Natalia Harysz: „Wielki konflikt”. Słowacki i Mickiewicz a media społecznościowe	
Opracowała Agnieszka Klemczak-Porczyńska	26
Zestaw X	
Józef Maria Ruszar: Paradoxy Sienkiewicza i Tokarczuk – czytelnicy a literaturoznawcy	
Opracowała Mirosława Cichowlas	28
Zestaw XI	
Ryszard Koziołek: Filolog w supermarkecie	
Opracowała Maria Libera	30
Zestaw XII	
Adriana Kloskowska: Czego potrzebują mózgi cyfrowych tubylców, czyli co warto zmienić w edukacji?	
Opracowała Karolina Brzezińska-Wdowczyk	32

Zestaw XIII	
Olga Tokarczuk: Czuły narrator	
Opracowała Małgorzata Olejniczak	34
Zestaw XIV	
Michał Heller: Podglądanie wszechświata	
Opracowały Weronika Gałęcka i Karina Zalesińska	36
Zestaw XV	
Józef Tischner: Spotkanie	
Opracowały Weronika Gałęcka i Karina Zalesińska	38
Zestaw XVI	
Walery Piśarek: Słowa między ludźmi	
Opracowała Anna Werbińska	40
Zestaw XVII	
Zenon Klemensiewicz: Pogadanki o języku	
Opracowała Maria Libera	42
Zestaw XVIII	
Ewa Kołodziejek: Epickie wakacje?	
Opracowała Justyna Kociemba-Żulicka	44
Zestaw XIX	
Ewa Kołodziejek: <i>Evant</i> czy impreza?	
Opracowała Justyna Kociemba-Żulicka	46
Klucz I	48
Klucz II	49
Klucz III	50
Klucz IV	51
Klucz V	52
Klucz VI	53
Klucz VII	54
Klucz VIII	55
Klucz IX	56
Klucz X	57
Klucz XI	58
Klucz XII	59
Klucz XIII	60
Klucz XIV	61
Klucz XV	62
Klucz XVI	63
Klucz XVII	64
Klucz XVIII	65
Klucz XIX	66
Kryteria oceny streszczenia	67
Treści nowej podstawy programowej realizowane przez zestawy zadań	68
Słowniczek pojęć	70
Biogramy	71

Podziękowanie

**Szanowne Koleżanki i Koledzy Poloniści
szkół ponadpodstawowych,
Drodzy Maturzyści!**

Ogromnie cieszę się, że wydawnictwo, które Państwo trzymacie teraz w rękach, zdążyło ukazać się na czas. Pomysł ogłoszenia drukiem efektów pracy nauczycieli narodził się w mojej głowie podczas rozmowy z panią dr Małgorzatą Judą-Mieloch – konsultantantem naszego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu. Podkreśliłem, że aby niniejsza publikacja spełniła oczekiwania nauczycieli i została wykorzystana jako materiał samokształceniowy przez uczniów, musi ona ukazać się przed maturą, aby wszyscy poloniści zdołali ją wykorzystać w przygotowaniu uczniów do egzaminu z języka polskiego. Spodobał się jej ten pomysł i ruszyły intensywne prace wydawnicze.

Nauczyciele języka polskiego biorący udział w pracach nad tym projektem na spotkaniu w rzeczywistości wirtualnej również ciepło przyjęli ten pomysł. Dzięki wyteżonej pracy kilkunastu nauczycieli południowej Wielkopolski w iście ekspresowym tempie otrzymujecie Państwo niniejszy materiał dydaktyczno-szkoleniowy.

Bardzo serdecznie dziękuję wszystkim Państwu, którzy swoją pracą przyczynili się do jego powstania. Szczególne podziękowania składam pani dr Małgorzacie Judzie-Mieloch i pani Małgorzacie Frąckowiak. Bez nich wydawnictwa „Czytanie ze zrozumieniem tekstu dyskusyjnego na egzaminie maturalnym z języka polskiego. Bank zadań” po prostu by nie było.

Dziękuję za redakcję i korektę oraz za pomoc merytoryczną w opracowaniu i ujednoczeniu publikacji obu wymienionym paniom. Dziękuję za rekomendację pani dr hab. Beacie Udzik. Nade wszystko bardzo dziękuję wszystkim koleżankom i kolegom nauczycielom języka polskiego – autorom opracowań.

Wszyscy Państwo wykonaliście bardzo dobrą, rzetelną pracę. Brawo!

Jarosław Wujkowski

dyrektor

Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli
w Kaliszu

Bardzo dobra praktyka

Publikacja „Czytanie tekstu dyskursywnego na egzaminie maturalnym z języka polskiego. Bank zadań” to materiał ćwiczeniowy przygotowany przez zespół autorów, którymi są nauczyciele polonistów szkół ponadpodstawowych rejonu działania Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu. Reprezentują oni placówki z Jarocina, Kalisza, Kępna, Krotoszyna, Ostrowa Wielkopolskiego oraz Tarc.

Wszyscy oni wzięli udział w szkoleniu kaskadowym organizowanym w styczniu 2021 roku przez Ośrodek Rozwoju Edukacji za pośrednictwem regionalnych ośrodków doskonalenia nauczycieli. Prelekcję i warsztaty z nauczycielami poświęciłam – według zaleceń ORE – zmianom w egzaminie maturalnym z języka polskiego w roku szkolnym 2020/2021. Już w czasie pierwszego spotkania kaskadowego z grupą nauczycieli pojawiła się refleksja, że nakreślony kierunek powtórek i ćwiczeń przed maturą koncentruje się wokół czytania ze zrozumieniem tekstów dyskursywnych, czyli najogólniej mówiąc – tekstów nieliterackich. Zwrócono uwagę, że należy zintensyfikować taki rodzaj ćwiczeń z uczniami, ale stwierdzono, że zalecenie, by nauczyciele sami przygotowywali potrzebne materiały, jest trudne do realizacji w sytuacji pracy zdalnej. Uznałam rację tych głosów, bo przygotowanie dobrych materiałów dydaktycznych jest rzeczywiście czasochłonne, a nauczyciel pozostawiony sam sobie z takim przedsięwzięciem nie poświęci uczniom tyle energii, ile powinien.

W związku z tym jako konsultant ds. przedmiotów ogólnokształcących w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu zaproponowałam każdej przeszkolonej grupie udział w pracy zespołu, który roboczo nazwałam „Bankiem Zadań”. W ciągu tygodnia należało się zadeklarować. Przedsięwzięcie miało polegać na ułożeniu przez każdego nauczyciela wiązki zadań, to znaczy zaproponowaniu funkcjonalnego tekstu dyskursywnego i ułożeniu zadań do niego, by uczeń mógł zdobyć maksymalnie 10 punktów, a także ułożeniu klucza odpowiedzi. By forma materiałów była porównywalna, sporządziłam wzorcową wiązkę – poświęconą twórczości Haliny Poświatowskiej. Dalszy etap pracy to uporządkowanie materiałów przeze mnie jako koordynatora. W efekcie każdy nauczyciel miał otrzymać tyle wiązek, ilu autorów zgłosił się do pracy.

Z przeszkolonych 132 nauczycieli do współpracy chętnych było czternaścioro, z których trzynaścioro (10% całości!) wywiązało się ze zobowiązania, a pięć nauczycielek przygotowało po dwie wiązki. Do współpracy udało mi się zachęcić także Małgorzatę Frąckowiak – wieloletnią przewodniczącą zespołu egzaminatorów w OKE Poznań, osobę, która wzięła na siebie odpowiedzialność weryfikacji kluczy odpowiedzi. Przedsięwzięcie rozrastało się. Dyrektor ODN w Kaliszu Jarosław Wujkowski zaproponował wydanie publikacji, która mogłaby służyć także innym polonistom. Zespół autorów dwukrotnie spotkał się na zorganizowanym przeze mnie szkoleniu, w trakcie którego przedyskutowano trzy wiązki zadań wraz z kluczami, wykazując pułapki, w jakie wpada autor zadań i kluczy. Ustalono także plan publikacji oraz podjęto refleksję nad ważnymi zagadnieniami teoretycznymi związanymi z czytaniem tekstów dyskursywnych. Służąc pomocą nauczycielom w trakcie ich pracy nad zadaniami, udzieliłam przeszło 40 konsultacji, pozostając w stałym kontakcie także z redaktorem kluczy.

Inicjatywie od początku sprzyjała i służyła dobrą radą dr hab. Beata Udzik – dawny nauczyciel doradca języka polskiego w kaliskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli. Na pewnym etapie naszych działań zaproponowała ona rekomendację, która pozwoli upowszechnić nasze działania. Dla koordynatora, redaktora merytorycznego oraz autorów zadań stanowiło to niezwykłą nobilitację i dostrzeżenie wartości naszego wysiłku, nie tylko samokształceniowego, ale także twórczego.

Ważną kwestią poruszaną przeze mnie od początku przedsięwzięcia – zarówno w czasie konsultacji, jak i szkoleń – był dobór tekstów źródłowych do ćwiczeń. Nie chodziło mi tu tylko o to, by były one funkcjonalne wobec konieczności ułożenia określonego typu ćwiczeń, a więc by były to teksty poddające się streszczeniu logicznemu, o przejrzystej tezie i argumentacji. Sugerowałam także, by dobierać je tak, aby służyły nie tylko tegorocznym maturzystom, ale także uczniom pracującym według nowej podstawy programowej z 2018 roku.

Tak też się stało. Czytelnik otrzymuje w tym opracowaniu dziewiętnaście wiązek zadań ułożonych tematycznie. Pierwsza podejmuje problem arcydzieła we współczesnej literaturze polskiej. Kolejne mogą stanowić dobry materiał kontekstowy przy omawianiu lektur obowiązkowych: „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego, „Lalki” Bolesława Prusa oraz twórczości poetyckiej Kazimiery Iłłakowiczówny i Haliny Poświatowskiej. Kolejny tekst jest okazją, by opracować zagadnienie genologiczne, mianowicie cechy reportażu literackiego, a ponieważ jest to zrobione w odniesieniu do twórczości Melchiora Wańkowicza jako prawodawcy gatunku, nauczyciele mogą wrócić do obowiązkowych treści kształcenia ze szkoły podstawowej (fragmenty „Ziela na kraterze” oraz „Tędy i owędy” to lektury obowiązkowe na tym etapie kształcenia). Wśród wiązek są też dwa teksty stanowiące wyraz zainteresowań nauczycieli różnymi, nie zawsze mającymi reprezentację w treściach podstawy programowej – zjawiskami w literaturze współczesnej: mocną pozycją literatury science fiction oraz feministyczną krytyką literacką. Kolejne teksty podejmują temat funkcjonowania klasyków literatury polskiej w nowych mediach, a także ciekawie porównują twórczość Henryka Sienkiewicza i Olgi Tokarczuk. Następne trzy zwracają uwagę na zmiany cywilizacyjne i ich wpływ na kulturę. Odpowiadają na pytania o merkantylny wymiar działań humanisty, o potrzeby „cyfrowych tubylców”, wreszcie o pozycję humanisty w świecie natłoku informacyjnego. Ta współczesna refleksja stanowi dobre przejście do obszaru pytań zasadniczych: o sposób poznawania świata poprzez nauki ścisłe i filozofię, a także o rolę spotkań w życiu człowieka. Publikację zamykają cztery teksty z zakresu kultury języka. Refleksja o tym, jak się komunikujemy i czym są zapożyczenia, zwieńczona jest dwoma rozstrzygnięciami dotyczącymi konkretnych zapożyczeń (epicki, evant).

Wszystkim Państwu: autorom, redaktorce, recenzentce serdecznie dziękuję za przyjęcie zaproszenia i wzięcie udziału w przedsięwzięciu, którego pokłosie oddajemy w ręce koleżankom i kolegom polonistom.

Zapraszam do współpracy przy kolejnych inicjatywach tego typu.

Rekomendacja

Publikacja zbiorowa „Czytanie ze zrozumieniem tekstu dyskursywnego na egzaminie maturalnym z języka polskiego. Bank zadań” stanowi ciekawą i bardzo przydatną pozycję dydaktyczną, która może wspomagać przygotowanie ucznia do egzaminu maturalnego z języka polskiego. Książka zawiera 19 wiązek zadań przygotowanych tak, aby służyły one ćwiczeniu umiejętności kluczowych w kontekście rozumienia czytanego tekstu i działań na tekście.

Podstawę zadań stanowią teksty publicystyczne i popularnonaukowe (recenzje, artykuły, felietony). Większość z nich to teksty powstałe w ostatnich kilku latach, a ich tematyka dotyczy twórczości literackiej, języka współczesnego czy filozofii. Fragmenty dobrane zostały nieprzypadkowo, stanowią krótką, ale spójną i zamkniętą wypowiedź skupioną wokół jakiegoś problemu z zakresu literatury, poetyki dzieła literackiego, sylwetek twórców, genologii. Poruszają też zagadnienie tendencji we współczesnej polszczyźnie, zmian dokonujących się w języku pod wpływem Internetu oraz oddziaływania języka angielskiego.

Na uwagę zasługuje spójność pomysłu, w którym niewielkie fragmenty tekstów stały się podstawą do przewidywalnie skonstruowanej wiązki zadań. Dotyczą one zarówno znaczeń, struktury, jak i kształtu językowo-stylistycznego tekstu. Badanie sensów powiązane zostało z badaniem struktury dyskursywnej tekstu, pojawiają się zatem zadania dotyczące odnalezienia bądź samodzielnego sformułowania tezy czy głównej myśli, odtworzenia argumentacji i wniosków. Ważnym elementem wielu wiązek jest dekompozycja całości. Z kolei zadania dotyczące zastosowanych środków wyrazu wymagają określenia ich funkcji znaczeniowej i kompozycyjnej. W wielu wiązkach tekst publicystyczny staje się podstawą do zweryfikowania znajomości lektur obowiązkowych, w tym także wielostronnego powiązania sensów obu tekstów (publicystycznego lub popularnonaukowego z literackim). Układ zadań jest na ogół spójny i logiczny. Zadania wymagają od ucznia podjęcia różnych działań, co ujawnia się zróżnicowaniem operatorów.

W większości zestawów występuje polecenie napisania streszczenia tekstu, zadanie obecne od lat na egzaminie maturalnym, a jednak sprawiające uczniom niezmiennie kłopot. Ponieważ wiązki są tak pomyślane, że uczeń musi najpierw albo dokonać dekompozycji tekstu, albo wskazać w nim tezę i argumentację, pozwalają na selekcję i hierarchizację treści. Po wykonaniu zadań częściowych napisanie streszczenia, które wymaga na początku określenia, o czym jest tekst, zatem dokonania uogólnienia, staje się łatwiejsze.

Ten nieduży, ale spójny w warstwie znaczeniowej i metodycznej zbiór zadań może pomóc uczniom w ćwiczeniu podstawowych umiejętności dotyczących rozumienia i przetwarzania informacji, odkrywania struktury retorycznej, rozpoznawania znaczeń dosłownych i metaforycznych, funkcji tekstów i zastosowanych w nich środków językowo-stylistycznych. Krótkie wiązki dają się wykorzystać zarówno jako ćwiczenia podczas lekcji, jak i w domu.

Choć pomysł publikacji zrodził się z potrzeby wymiany dobrych praktyk w związku z przygotowaniem uczniów do egzaminu maturalnego, to zarówno teksty, jak i zadania odnoszą się do treści i umiejętności o charakterze kluczowym, obecnych w kształceniu polonistycznym w każdej podstawie programowej.

Zestaw III

Opracowała Paulina Pacyna-Dawid

Olga Tokarczuk
„Lalka” i perła

To prawdziwa tajemnica, że jedne powieści skazane są na zapomnienie, choćby po czasie sławy i rozgłosu, inne zaś czas umieszcza w jakimś subtelnym istnieniu, w którym trwają ani nie postarzone, ani nie zmienione. Czas inaczej obchodzi się z literaturą niż z ludźmi. *Lalce* czas nic nie zrobił. Działa ona za sprawą swojej magicznej podwójności, którą mają tylko arcydzieła. Opowiada bowiem z jednej strony szczegółowy, historyczny, konkretny czas końca XIX wieku oraz historie żyjących wtedy ludzi. Jest więc dla nas, młodszych o ponad sto lat, historycznym już freskiem, łańcuchem scen rodzajowych nanizanych na linearnie postrzegany bieg wydarzeń. Mówi nam więc, „jak było”, czy raczej, „jak mogłoby być”, jest przecież powieścią, czyli doświadczeniem wewnętrznym, nie zaś zapisem faktów. Z drugiej jednak strony mówi, „jak jest”, odwołując się do podstawowych prawd psychologicznych, które starzej się wolniej niż świat zewnętrzny. Właściwie wszystko, co w *Lalce* istotne, mogłoby się zdarzyć teraz. Wokulski mógłby się dorobić swoich pieniędzy, powiedzmy, w Niemczech i wrócić do kraju, tęskniąc do swojej Izabeli – bogatej i wykształconej za granicą córki, powiedzmy znowu, ambasadora Łęckiego. Pamiętniki Rzeckiego dotyczyłyby wylotów i upadków rozczarowanego polityką idealisty – historia zawsze skwapliwie dostarczy tu powodów, a odkrycia Geista miałyby związek z fizyką kwantową. Powieści tylko pozornie są „współczesne” – w gruncie rzeczy pociąga je jakaś ponętna stałość jednostki, która jest niezależna od historii. Wokulski jest człowiekiem współczesnym, czyli odwiecznym.

[224 słowa]

Źródło: Olga Tokarczuk, „Lalka” i perła, Kraków 2001, s. 5-6.

Zadanie 1. (0–1)

Podziel tekst na akapity: wstęp, rozwinięcie i zakończenie, wypisując wyrazy rozpoczynające poszczególne części tekstu.

Wstęp:..... Rozwinięcie:..... Zakończenie:.....

Zadanie 2. (0–1)

Wypisz z tekstu tezę.

.....

Zadanie 3. (0–2)

Podkreśl w poniższym zdaniu słowo o znaczeniu metaforycznym.

Jest więc dla nas [„Lalka”], młodszych o ponad sto lat, historycznym już freskiem [...].

Skonstruuj zdanie bez użycia przenośni, zachowując jego sens.

Metafora:

.....

Zdanie:

.....

Zadanie 4. (0–2)

Kim są dla siebie wymienieni w tekście Olgi Tokarczuk bohaterowie „Lalki” Bolesława Prusa? Nakreśl krótko relacje między nimi, odwołując się do treści powieści.

Wokulski i Rzecki:

.....

.....

.....

.....

Łęcki i Izabela:

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego autorka nazywa Wokulskiego „człowiekiem współczesnym, czyli odwiecznym”.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6. (0–3)

Napisz streszczenie tekstu liczące 40–60 słów.

.....

.....

.....

.....

.....

Zestaw XI

Opracowała Maria Libera

Ryszard Koziołek

Filolog w supermarkecie

Czeladź. Centrum Handlowe M1, sobota po południu. Już po wyjściu z samochodu mimowolnie przyspieszam kroku. Wyprzedzić innych? Nie, pcha mnie raczej niecierpliwość, aby być już w środku i oddać się jednemu powszechnemu i naprawdę jednoczącemu rytuałowi naszych czasów – zakupom. Zagarnia mnie łopata ruchomych drzwi i jestem w środku świątyni konsumpcji. Niewątpliwie istnieją silne związki architektury supermarketów i budowli sakralnych. [...]

Wewnątrz otula mnie szum (ale nie hałas!), muzyka, wspólnota, kres alienacji. Jestem tu potrzebny, oczekują mnie, uśmiechają się, ja się uśmiecham – spokojny, gdyż wiem, że ten uśmiech do niczego mnie nie zobowiązuje, nie zaprasza, nie komunikuje. Jest tylko odzewem na hasło, potwierdzeniem chęci udziału w obrzędzie. Moje ciało jest miękko sterowane prostymi wskazówkami: kierunek ruchu, obsługa wózka, automatyczna bramka, obniżka ceny, promocja. [...] Dreszcz przygody. Pokusa. Niewinny flirt ze złem.

[...] W tak zorganizowanym świecie kupowanie nie jest już zaspokajaniem potrzeb, lecz stylem życia. Doskonale wiedział o tym Prus, wybierając sklep na centrum świata „Lalki”. [...] Literatura to oczywiście również przedmiot wymiany handlowej, część rynku, pozycja w bilansie mikro- i makroekonomii. Odmienność literatury (sztuki) jako towaru na rynku polega jednak na tym, iż jej drugi wymiar zaspokaja potrzeby nieekonomiczne. Ów drugi wymiar jest zasadniczo sprzeczny z pierwszym, kontestuje prymat ekonomii, prowokuje do oporu wobec dyktatu rynku.

Czytanie to wszak wydatek (nie inwestycja) czasu (czyli pieniądza). Każda wielka literatura jest wyzwaniem wobec wyłącznego zatroskania o byt; ostentacyjnie deprecjonuje taki sposób istnienia. W imię czego jednak oczekuję odmiennego traktowania mojego „towaru”? Jestem wszak komiwojażerem wiedzy o literaturze, aktywnie uczestniczę w wymianie handlowej. A może to tylko wstydliva konieczność, istota zaś kryje się w idei posłannictwa, tradycji, humanistyki, narodowej kultury? Może – ewangelicznym wzorem – należy oddzielić to, co „cesarskie i boskie”? Dwuznaczność tej sytuacji trąci jakąś hipokryzją, a próba unieważnienia jednego z wymiarów społecznej funkcji literatury nieuchronnie tworzy fałsz: jej efektem jest albo postawa pięknoduchostwa, albo kupieckiego pragmatyzmu. Kim jest wobec tego humanista na rynku?

[310 słów]

Źródło: Ryszard Koziołek, *Znakowanie trawy albo praktyki filologii*, Katowice 2011, s. 183-186.

Klucz III

Nr zad.	Odpowiedź (lub przykładowa odpowiedź)	Punkty
1.	To, Działa, Powieści	0 – 1
2.	„Lalce” czas nic nie zrobił.	0 – 1
3.	<p><i>Jest więc dla nas</i> [„Lalka”], <i>młodszych o ponad sto lat, historycznym już freskiem</i> [...].</p> <p><u>Jest więc dla nas</u> [„Lalka”], <u>młodszych o ponad sto lat, historycznym dokumentem, wzorem.</u></p>	0 – 2
4.	<p>Wokulski i Rzecki Np. są przyjaciółmi/pracują razem Np. Ignacy Rzecki jest samotnikiem, który traktuje Stanisława Wokulskiego jak członka rodziny/Stanisław Wokulski jest właścicielem sklepu, w którym pracuje Ignacy Rzecki.</p> <p>Łęcki i Izabela Np. są rodziną/ojciec, córka Np. Tomasz Łęcki jest zubożałym arystokratą, który pragnie zapewnić życie w dostatku swojej kapryśnej córce Izabeli.</p>	0 – 2
5.	<p>Człowiek „współczesny, czyli odwieczny”: – ze względu na ponadczasowość dzieła, – z Wokulskim może identyfikować się każdy, bo powieść zawiera podstawowe prawdy psychologiczne</p>	0 – 1
6.	<p>Olga Tokarczuk w tekście „Lalka i perła” podejmuje temat ponadczasowości powieści Bolesława Prusa. Twierdzi, że „Lalkę” można traktować dwojako: jako dokument epoki pozytywizmu, ale także zbiór podstawowych prawd z dziedziny psychologii. Dowodzi tego na przykładzie krótkich portretów Wokulskiego, Rzeckiego, Łęckiego i Łęckiej. Autorka podsumowuje rozważania, zwracając uwagę na uniwersalną wyjątkowość jednego z bohaterów powieści – Stanisława Wokulskiego. [56 słów]</p>	0 – 3

Klucz XI

Nr zad.	Odpowiedź (lub przykładowa odpowiedź)	Punkty
1.	Ryszard Koziółek ukazuje miejsce kultury wysokiej (literatury, sztuki) we współczesnym świecie wszechobecnej magii kupowania, w którym wszystko, także literatura i sztuka stają się towarem.	0 – 1
2.	Towarem – literatura, wiedza o niej. Towarem – wszystko (komercjalizacja)	0 – 1
3.	<p>Metafory:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pcha mnie niecierpliwość, – łopata ruchomych drzwi, – świątynia konsumpcji <p>Funkcje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – subiektywne podejście do zagadnienia, – oddanie emocji autora, – poetyzacja tekstu popularnonaukowego – wskazują na wyjątkowość sytuacji, – wprowadzają patos. 	0 – 3
4.	<p>Pierwszy akapit</p> <ul style="list-style-type: none"> – jedno pytanie – funkcja – pytanie odnosi się do konkretnej (subiektywnej) sytuacji, w jakiej znalazł się autor; on udziela na nie odpowiedzi, <p>Drugi akapit</p> <ul style="list-style-type: none"> – ciąg pytań retorycznych, – funkcja - zmuszają odbiorcę do refleksji nad kondycją literatury we współczesnym skomercjalizowanym świecie (problem obiektywny), <p>Oba akapity:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kłamra kompozycyjna – otwarcie rozważań – zamknięcie rozważań 	0 – 2
5.	<p>Propozycja nr 1</p> <p>„Nowa Ewa” to odwołanie do Biblii. Jak biblijna Ewa była pierwszą kobietą i matką na Ziemi, tak Marta ma być protoplastką [założycielką] nowego społeczeństwa na Księżycu.</p> <p>Propozycja nr 2</p> <p>Analogia między biblijną Ewą, pierwszą kobietą i matką na Ziemi a Martą, protoplastką [założycielką] nowego społeczeństwa na Księżycu</p>	0 – 2
6.	Autor ukazuje kondycję literatury i sztuki w skomercjalizowanym świecie, w którym wszystko staje się towarem. Punktem wyjścia rozważań jest refleksja o supermarketach postrzeganych jako współczesne świątynie konsumpcji, gdzie kupowanie staje się stylem życia. Koziółek rozważa, jaki może być cel czytania w świecie walczącym wyłącznie o byt i jaka jest obecnie kondycja humanisty. [52 słowa]	0 – 3

Noty biograficzne

Recenzent

dr hab. Beata Udzik – adiunkt w Zakładzie Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, profesor oświaty, nauczycielka języka polskiego w liceum, autorka kilkudziesięciu artykułów naukowych i metodycznych, autorka bądź współautorka książek, w tym wydanej w 2019 roku książki *„Rozważ i uzasadnij. Struktury argumentacyjne w rozprawkach maturalnych (poziom podstawowy)”*.

Redaktorzy

Małgorzata Frąckowiak – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym nr 1 im. T. Kościuszki w Jarocinie. Egzaminator maturalny w funkcji przewodniczącego zespołu.

dr Małgorzata Juda-Mieloch – konsultant ds. przedmiotów ogólnokształcących w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu. Dyplomowana nauczycielka języka polskiego z doświadczeniem pracy w szkole podstawowej, gimnazjum, szkole ponadgimnazjalnej. Autorka wielu publikacji, w tym metodycznych. Doktoryzowała się pod kierunkiem prof. Wojciecha Głowali na podstawie rozprawy *„Figura autorytetu w polskich współczesnych tekstach literaturoznawczych”* – wydanie książkowe *„Na ramionach gigantów”* (Universitas). Czynny egzaminator powtórnego sprawdzania na egzaminie maturalnym i egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego.

Autorzy

Karolina Brzezińska-Wdowczyk – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich im. Janka Bytnara „Rudego” w Kaliszu. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego.

Mirosława Cichowlas – nauczycielka dyplomowana języka polskiego i surdopedagog; dyrektor Zespołu Szkół Ponadpodstawowych nr 1 w Krotoszynie. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego z języka polskiego i egzaminu ósmoklasisty.

Małgorzata Czaińska-Zawidzka – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Józefa Gniazdowskiego w Ostrowie Wielkopolskim i logopeda w Szkole Podstawowej w Wierzbnie. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego.

Weronika Gałęcka – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym nr 1 w Kępnie. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego.

Mateusz Grieger – nauczyciel stażysta języka polskiego w Zespole Szkół Przyrodniczo-Biznesowych w Tarcach.

Agnieszka Klemczak-Porczyńska – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Zespole Szkół Technicznych – ZAP w Ostrowie Wielkopolskim. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego i egzaminu ósmoklasisty. Realizuje się, kształtując myślenie humanistyczne wśród umysłów ścisłych,

dr Justyna Kociemba-Żulicka – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. W. Reymonta w Ostrowie Wielkopolskim. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego. Inicjator i lektorka koła języka migowego. Biegła sędowa z zakresu kultury języka. Sekretarz w Ostrowskim Towarzystwie Naukowym. Wykładowca przedmiotów językoznawczych i metodycznych na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym UAM w Kaliszu. Autorka publikacji językoznawczych. Doktoryzowała się pod kierunkiem prof. Anny Dąbrowskiej na podstawie rozprawy „Język erotyczny we współczesnej polszczyźnie. Analiza porównawcza męskich i kobiecych powieści współczesnych”. Publikowała w „Języku a Kulturze”. Jej teksty znajdują się również w książkach „Język. Stereotyp. Przekład”, „Kultura Lokalna”. Autorka „Małego słownika erotyzmów polskich”.

Maria Libera – nauczycielka dyplomowana języka polskiego i historii w III Liceum Ogólnokształcącym w Ostrowie Wielkopolskim. Dodatkowe specjalności: historia, menadżer oświaty. Posiada 30-letnie doświadczenie w pracy dydaktycznej z uczniami szkół podstawowych, gimnazjów i liceów, a także w pracy edukacyjnej z dorosłymi. Egzaminator języka polskiego w zakresie egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego. Autorka dyktand finałowych w prestiżowych konkursach ortograficznych organizowanych pod patronatem Rady Języka Polskiego.

Małgorzata Olejniczak – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w II LO im. Tadeusza Kościuszki oraz Szkole Podstawowej nr 3 w Kaliszu. Ma doświadczenie pracy w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej. Egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu ósmoklasisty.

Paulina Pacyna-Dawid – nauczycielka dyplomowana języka polskiego oraz nauczyciel bibliotekarz w Liceum Ogólnokształcącym nr I im. m. jra Henryka Sucharskiego w Kępnie. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego. Współautor „Dziejów Gimnazjum i Liceum w Kępnie (1920–2010)” oraz autor artykułów publikowanych w czasopismach: „Biblioteka w Szkole” i „Blżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej”.

Małgorzata Piwowarczyk-Szafirowicz – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich im. Janka Bytnara „Rudego” w Kaliszu. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego.

Anna Werbińska – nauczycielka dyplomowana języka polskiego i angielskiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Kaliszu. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego. Nauczycielka literatury, CAS i teatru w maturze międzynarodowej.

Karina Zalesińska – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym nr I im. majora Henryka Sucharskiego w Kępnie. Czynny egzaminator języka polskiego z zakresu egzaminu maturalnego. Współautorka „Dziejów Gimnazjum i Liceum w Kępnie (1920–2010)”. Wicedyrektor szkoły.

Uczeń w publikacji znajdzie ćwiczenia przygotowujące do rozwiązywania testów maturalnych. Załączone przykładowe odpowiedzi pomogą samodzielnie zweryfikować poprawność odpowiedzi, mogą służyć samokształceniu.

Nauczyciel w publikacji znajdzie materiały do ćwiczeń i sprawdzania rozumienia czytanego tekstu, operacji na tekście, zwłaszcza streszczania. Gotowe wiązki zadań zawierające modele odpowiedzi i zasady oceniania mogą się okazać przydatne w kształtowaniu i sprawdzaniu umiejętności dekompozycji i streszczania fragmentu tekstu dyskursywnego.

Warto sięgnąć po propozycję przygotowaną przez nauczycieli – praktyków i egzaminatorów, którzy od lat z sukcesem przygotowują swoich uczniów do egzaminu maturalnego.

dr hab. Beata Udzik

Doświadczeni autorzy – poloniści entuzjaści – odpowiadają na potrzeby uczniów, którzy chcą rozwiązywać testy czytania ze zrozumieniem i oswajać się z zadaniami maturalnymi.

dr Justyna Kociemba-Żulicka

